

Wencze Popowa

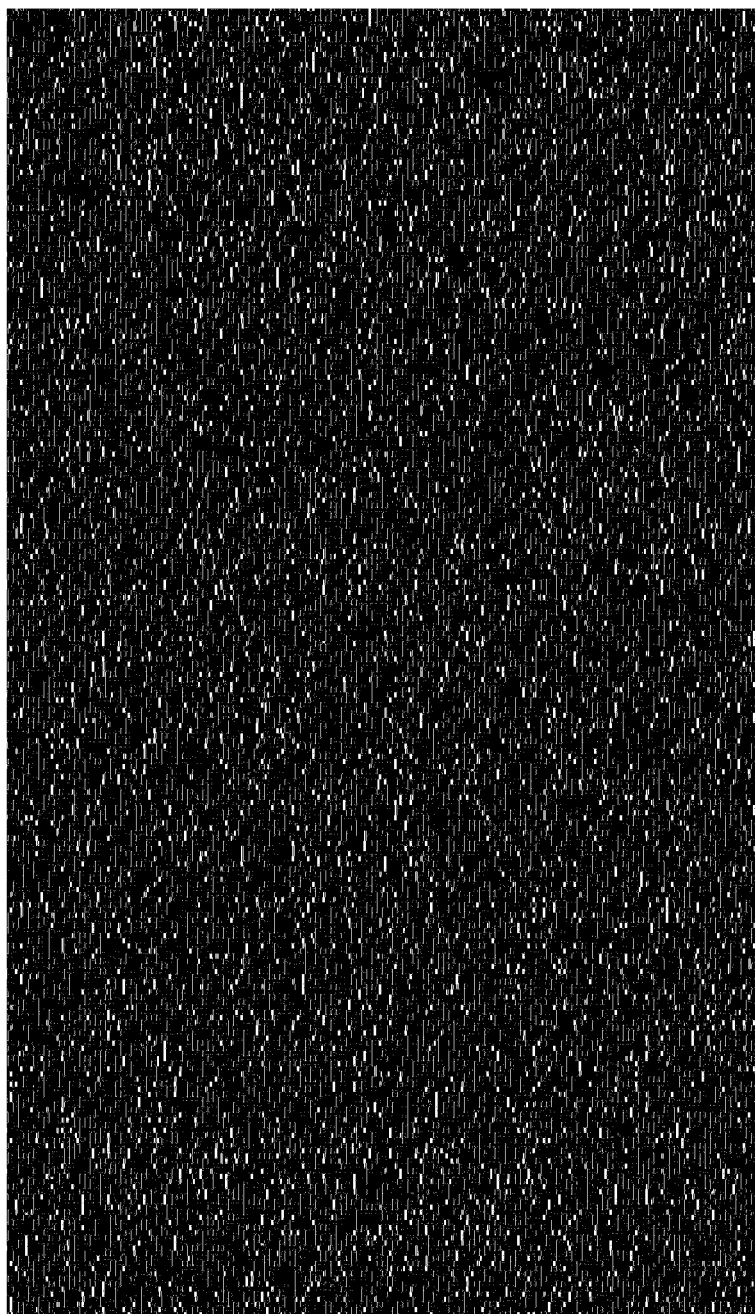
Zwięzła gramatyka języka bułgarskiego

Wymowa i akcentowanie
Części mowy
Struktury gramatyczne

WIEDZA

POWSZECHNA

Zwięzła gramatyka
języka bułgarskiego

Włocławek, Pomarańczak

Zwrota gramatyka
języka olęderskiego

WYMIERZA
PROSZCZONA

Recenzenci
doc. dr ANDRZEJ BOGUSŁAWSKI
dr HANNA ORZECZOWSKA

Okładka, karty tytułowe
URSZULA KACZYŃSKA

Redaktor
JERZY LASS

Redaktor techniczny
JADWIGA RZĘDOWSKA

Korektor
BARBARA KÜNTZLER

© Copyright by Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 2016

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości
bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji
(drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Wydawcy.

Reprint wydania I z 1972 r.

Wydawnictwo WIEDZA POWSZECHNA
ul. Szeligowska 40a, 01-320 Warszawa
e-mail: kontakt@wiedza.pl
www.wiedza.pl

Księgarnia wysyłkowa
tel. 22 720 06 10,
e-mail: hurtownia@wiedza.pl

Wydanie III, 2016 r.

ISBN: 978-83-65636-12-6

ALFABET I FONOLOGIA	10
WYMOVA GŁOSK BULGARSKICH	11
SĄCZGŁOŚCI	11
Bulgarskie odpowiednik, samogłosek polskich	12
Wymowa a, j, j' — e	12
SPÓŁGŁOSKI	12
Spółgłoski twarde	16
Spółgłoski miękkie	17
Spółgłoski dźwięczące i bezdźwięczne	18
Upodobnienia, pod względem dźwięczności	19
Upodobnienia międzywyrazowe pod względem dźwięczności	20
Grupy spółgłosek	21
Wymowa spółgłosek podwójnych	25
ARTYKLE	26
CZĘŚCI MOWY	25
SKŁADNIKI	25
Tworzenie rzeczowników	26
Rodzaj rzeczownika	32
Liczba rzeczownika	33
Liczba mnoga rzeczowników rodzaju męskiego	34
Liczba mnoga rzeczowników rodzaju żeńskiego	37
Liczba mnoga rzeczowników rodzaju nijakiego	37
Liczba mnoga rzeczowników rodzaju męskiego, po liczebnikach	37
Wyrażenie funkcji składniowych	38
Wolacz rzeczowników rodzaju męskiego i żeńskiego	41
Wolacz rzeczowników rodzaju męskiego liczby pojedynczej	40
Wolacz rzeczowników rodzaju żeńskiego liczby pojedynczej	41
ROZJAŚNIENIA	42
Tworzenie form rodzajnikowych rzeczowników	42
Użycie form z rodzajnikiem i bez rodzajnika	44
PRZYMIKOWYKLI	47
Rodzaj i liczba przyimków	51
Niektóre właściwości form rodzaju i liczb przyimków	52
Stopniowniki przyimków	53
Formy rodzajnika przyimków	54
Użycie form rodzajnikowych przyimków	56
LICZEBNIKI	56
Liczebniki główne	56
Liczebniki główne dla osób rodzaju męskiego	58
Formy rodzajnika dla liczebników	58
Liczebniki porządkowe	60
Dział liczebników porządkowych	60
Właściwości grammatyczne liczebników porządkowych	61

Zaczowniki i przymiotniki posiadające znaczenie liczebników	62
Liczebniki słowne	63
ZAIMKI	64
Zaimki osobowe	64
Wielokrotne krótkiej formy zaimków w zdaniu	66
Jednoczesne użycie rzeczownika i zaimka osobowego zastępującego rzeczownik	67
Zaimki osobowy zwrotny	69
Wyrażenie przynależności w języku bułgarskim	69
Zaimki dzierżawcze	69
Użycie pełnych form zaimków dzierżawczych	70
Użycie krótkich form zaimków dzierżawczych	70
Zaimki dzierżawczy zwrotny	71
Użycie krótkiej formy zaimka dzierżawczego, zwrotnego	72
Zaimki wskazujące	72
Zaimki pytające	72
Zaimki względne	73
Zaimki przeczące	73
Zaimki nieokreślone	80
Zaimki uogólniające	82
CZASOWNIKI	83
Rzeczowniki czasowników	83
Przyrostki czasowników	84
Współczesność czasownika	86
Formy czasu i liczby	86
Forma podstawowa czasownika	87
Forma przeszła czasownika	87
Formy pytające czasownika	88
Kategorie czasowników	88
Postać (genus) czasownika	90
Tryb czasu czasowników dokonanych	91
Tworzenie czasowników niedokonanych	92
Czasowniki posiadające wspólną formę dla obydwu postaci	92
Konjugacja czasownika	92
FORMY PROSTE CZASÓW	95
Czas teraźniejszy (presens)	95
Niedokonałość, użycie czasu teraźniejszego	97
Formy czasownika postawowego czasu byt	98
Imiesłów przymiotnikowy czynny czasu teraźniejszego	99
Imiesłów przysłówkowy czasu teraźniejszego	99
Czas przeszły dokonany (aoryst)	100
Formy czasu przeszłego dokonanego czasownika postawowego czasu byt	103
Imiesłów przymiotnikowy czynny czasu przeszłego dokonanego	104
Imiesłów przymiotnikowy czynny czasu przeszłego dokonanego czasownika da-	104
Imiesłów przymiotnikowy czynny czasu przeszłego dokonanego czasownika da-ox	104
Imiesłów przymiotnikowy bierny czasu przeszłego	106
Czas przeszły niedokonany (imperfectum)	106
Formy czasu przeszłego niedokonanego czasownika postawowego czasu byt	107
Imiesłów przymiotnikowy czynny czasu przeszłego niedokonanego	107

ZŁOŻONE FORMY CZASÓW	109
Czas przyszły nieokreślony (perfectum)	109
Formy czasu przyszłego nieokreślonego czasownika po-	
słanego/ćm być	109
Sądek form czasu przyszłego nieokreślonego	109
Czas zaprzeczony (plusquamperfectum)	110
Sądek form czasu zaprzeczonego	110
Czas przyszły (futurum)	111
Czas przyszły czasownika postłowego	111
Sądek enklityk	112
Futurum exactum	112
Futurum praeteriti	113
Formy i użycie praeteriti czasownika postłowego	
ćm być	113
Sądek enklityk	114
ZNACZENIE I SYSTEM ZNACZENIOWY CZASÓW	
W JĘZYKU BULGAJSKIM	114
UŻYCIĘ CZASÓW	116
Czas teraźniejszy	116
Czas przeszły dokonany	116
Czas przeszły niedokonany	116
Czas przeszły nieokreślony	119
Różnice w użyciu czasu przeszłego dokonanego i czasu	
przeszłego nieokreślonego	120
Czas zaprzeczony	121
Czas przyszły zwykły	121
Futurum exactum	122
Futurum praeteriti	123
Znaczenie i użycie miejscowców	124
TRYBY	125
Tryb oznajmujący	125
Tryb nie świadczy	126
Formy czasów trybu nie świadczy	127
Użycie form czasów trybu nie świadczy	128
Tryb rozkazujący	130
Formy zwołuc	131
Tryb warunkowy	132
STRONA	133
PRZECZOWNIK ODŁOŻONY	134
PRZEGLĄD FORM CZASÓW BULGAJSKICH	135
Ocena czasownika niedokonanego	135
Ocena czasownika dokonanego	138
PRZYSPÓWIE	140
Tworzenie przysłów	140
Stopniowanie przysłów	142
PRZYMIKAL	143
SPÓJNIKI	146
Spójniki współrzędne	146
Spójniki podrzędne	148
PRZYKŁADY I WYKŁADZISKA	151

क्र.सं.	नाम	पता	विवरण
1	...	...	...
2	...	...	...
3	...	...	...
4	...	...	...
5	...	...	...
6	...	...	...
7	...	...	...
8	...	...	...
9	...	...	...
10	...	...	...
11	...	...	...
12	...	...	...
13	...	...	...
14	...	...	...
15	...	...	...
16	...	...	...
17	...	...	...
18	...	...	...
19	...	...	...
20	...	...	...
21	...	...	...
22	...	...	...
23	...	...	...
24	...	...	...
25	...	...	...
26	...	...	...
27	...	...	...
28	...	...	...
29	...	...	...
30	...	...	...
31	...	...	...
32	...	...	...
33	...	...	...
34	...	...	...
35	...	...	...
36	...	...	...
37	...	...	...
38	...	...	...
39	...	...	...
40	...	...	...
41	...	...	...
42	...	...	...
43	...	...	...
44	...	...	...
45	...	...	...
46	...	...	...
47	...	...	...
48	...	...	...
49	...	...	...
50	...	...	...
51	...	...	...
52	...	...	...
53	...	...	...
54	...	...	...
55	...	...	...
56	...	...	...
57	...	...	...
58	...	...	...
59	...	...	...
60	...	...	...
61	...	...	...
62	...	...	...
63	...	...	...
64	...	...	...
65	...	...	...
66	...	...	...
67	...	...	...
68	...	...	...
69	...	...	...
70	...	...	...
71	...	...	...
72	...	...	...
73	...	...	...
74	...	...	...
75	...	...	...
76	...	...	...
77	...	...	...
78	...	...	...
79	...	...	...
80	...	...	...
81	...	...	...
82	...	...	...
83	...	...	...
84	...	...	...
85	...	...	...
86	...	...	...
87	...	...	...
88	...	...	...
89	...	...	...
90	...	...	...
91	...	...	...
92	...	...	...
93	...	...	...
94	...	...	...
95	...	...	...
96	...	...	...
97	...	...	...
98	...	...	...
99	...	...	...
100	...	...	...

Имя	Возраст	Образование	Семейное положение
Александр	28	Среднее	В браке
Анна	25	Среднее	В браке
Владимир	32	Среднее	В браке
Екатерина	29	Среднее	В браке
Иван	35	Среднее	В браке
Мария	27	Среднее	В браке
Михаил	30	Среднее	В браке
Николай	33	Среднее	В браке
Ольга	26	Среднее	В браке
Петр	31	Среднее	В браке
Светлана	24	Среднее	В браке
Сергей	28	Среднее	В браке
Татьяна	29	Среднее	В браке
Ульяна	27	Среднее	В браке
Федор	34	Среднее	В браке
Христина	26	Среднее	В браке
Юлия	28	Среднее	В браке
Яков	32	Среднее	В браке

ALFABET I PISOWNIA

1. Język bułgarski posługuje się alfabetem, który nazywa się cyrylicą. Składa się on z 30 liter (patrz str. 8, 9).

Objaśnienia:

1. Litera *и* oznacza połączenie spółgłosek *и* i *г*.
np. *и*гъ [szanika] szczeniak; *и*ма [одрста] nocna;

2. Litery *я* i *ъ* oznaczają:

a) połączenie dwu głosek [ja], [ju] na początku wyrazu i po samogłosce: *я*ва [jōma] imię; *я*мамы [majma] matka; *я*ран [jaraŋ] dokater; *ъ*пръръ [prjra] przyrudek;

b) miękkość spółgłoski przed samogłoskami [ja], [ju] samo: [ъco] ¹ *lato*; *ъ*мама [k'ŋama] matka;

3. Litera *ъ* oznacza również połączenie dwu głosek [ja] po samogłoskach, albo miękkość spółgłoski przed samogłoską *я*, [jŋ] w następujących wypadkach:

a) w akcentowanych końcówkach: *ъ*ос, *ъ*но, *ъ*но, *ъ*ос, *ъ*ма, czasowników w czasie teraźniejszym (kon. II): *ъ*ръдъ *ъ*ръдъ [stōra] ² [stōraŋ] stała, stanej; *ъ*ръръ *ъ*ръръ [rodra] [rodraŋ] porządkuje, porządkuje;

b) w akcentowanej formie rodzajnika rodzaju męskiego: *ъ*стъ [stōraŋ] [stōraŋ] dzieci;

4) Litery *ъ* występują tylko przed *ъ* i oznaczają miękkość poprzedzającej spółgłoski: *ъ*шъ [šof ŋ] szofer; *ъ*акъръ [ak ŋ] aktor;

¹ Znak (ъ) nad samogłoską oznacza miejsce akcentu.

² Znak (ъ) po spółgłosce oznacza jej miękkość. Działa się za cyrylicą w transkrypcji fonetycznej.

³ W transkrypcji wyrazów, w których nie podano akcentu, pada on na znak ъ. Nie oznacza on, zgodnie z przyzwyczajeniami technicznymi.

⁴ Formy rodzajnika w języku bułgarskim zbita są iść pod względem znaczenia od zamiar wstawianego w języku polskim, ale nie jest z nimi identyczne. Z tego powodu bułgarskie formy rodzajnika można używać tłumaczyć na język polski za pomocą zamiarów wstawianych; *къ*, *съ*, *тъ*, *ъ* *съ*.

5) litera *d* oznacza dźwięki [d] oznacza również dźwięki [z] i [d] w następujących wypadkach:

a) w akcentowanych końcówkach: || osi, poj, is, osi i. mn. czasowników w czasie teraźniejszym (kar: |b| serd |verz, |czem| |czem|, |czem|, |czem|);

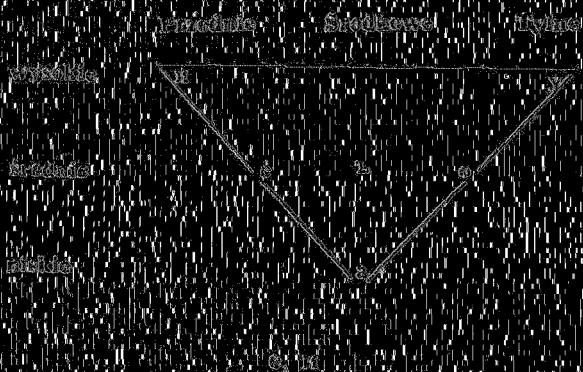
b) w akcentowanych formach rodzajnika rodzaju męskiego: |prazn| |prazn|, |co| |co|, |szeb| |zabz|, |ben| |zabz|.

WYMOWA GŁOSK BULGARSKICH

SAMOGŁOSKI

Język bułgarski posiada sześć samogłosek: *e, i, a, ɛ, o, y*.

Mozna je uporządkować w trójkąt samogłosek, podobny do trójkąta samogłosek polskich:

W wymowie nie różni się od polskich samogłosek *e, i* samogłoski bułgarskiej *e* i *ɛ* lub *o* bułgarskiej, gdyż dźwięki te są podobne.

Charakterystyczną właściwością bułgarskiej samogłoski *e, ɛ* jest to, że zmieniają się przed innymi spółgłoskami wymawiając się b w a p d o bułgarski: |wenz| |utenoc|.

non [nɔn] nieć; kóbe [kɔbɛ] siebie; brater [brɛtɛr] brat; ulien [ulien] wino; wino [winɔ] wino; stina [stina] ¹⁾ żemia; stina [stɔ'la] stin.

Miekkie wymowe przed e, a wykazują tylko spółgłoski k, p, x: kamep [k'ámɛr] kamec; meximórn [m'ɛschimórn] burzyna; wywár [w'ítin] dywan; rancórn [r'ɛnɛrɔrn] generał; genatál [g'ɛrɔtál] bohater; xerexórn [x'ɛrɛxórn] (hrabstwo) hrabstwo; xórn [x'ítin] schronisko.

2)

W wymowie jest podobne do polskiego a; máma matka; bába babcia; býrn arnia.

3)

Najbardziej charakterystyczną samogłoską języka bułgarskiego. Nie posiada odpowiednika w języku polskim. Najbardziej przypomina rosyjskie redukowaną e, ej, w pierwszej sylabie wyrazu rapóm. Spotyka się ją w środku wyrazu, w niektórych końcówkach czasownikowych, w formach rdzelnika. — bardzo rzadko — na początku wyrazu. W transliteracji oznacza się ją znakiem [ɔ]. mrx " [kɔk] kák.

4) ɛ

Wymowa tych samogłosek nie różni się zasadniczo od wymowy polskich samogłosek e, a. Są to jedynie samogłoski, w których wymowie biorą udział wargi, wypływające się do przodu, i zaostrzające się lekko — bardziej przy ɛ niż przy e; ará oká; ród nos; xórn učórn; kxí dák.

¹⁾ Skłama po wieloletnich oznacza, że w języku bułgarskim występowała się le-wawerón; pod tym względem różnie się one odzwierciedla od wymowy polskich poleceń głoszących e, a, z.

²⁾ W wyrazach, w których występuje litwa „i“ w mowie nie zaznaczono akcentu, należy dopytywać z jako akcentowanego. Zasada ta obowiązuje w całej pracy.

